

ЛИТЕРАТУРА

1. Салберг Пали. Образовательные реформы для повышения экономической конкурентоспособности // Сб. Международных организаций «Кризис - пути преодоления», №1. – 2009. – С. 15-33.
2. Доклад «Тенденции, формирующие систему образования». Вопросы образования. №3. – 2009. – С. 26-52.
3. Романова В. Модели образования в современном мире. www.dialogs.org.ua
4. Драйден Г., Восс Дж. Революция в обучении. М.: изд-во Парвинэ, 2003. – 672 с.
5. Доклад ЮНЕСКО «Образование: сокрытое сокровище», Международная конференция по образованию для XXI века, 1997. – С 30.
6. Тодосийчук А.В. Прогнозирование развития системы образования. http://www.bimbad.ru/biblioteca/article_full.php?aid=994
7. Грин Энди. Многоликость обучения на протяжении всей жизни: новейшие тенденции европейской образовательной политики. <http://sibush.ru/article.php?no=437>
8. Бадаева А.С. Интеграция образовательных систем стран Европейского Союза. Автореферат на соискание ученой степени кандидата политических наук. М., 2010. – 15 с.
9. Материалы Международного симпозиума «Среднее образование для Европы». Берн, 1996.

ТҮЙНДЕМЕ

Мақалада мектепте білім берудің еуропалық үлгісінің даму траекториясы баяндалады.

ӘА ” ” fl ӘК

Trajectory of European secondary school model development has been examined in this article.

**ҰЛЫБРИТАНИЯДАҒЫ ӘЛЕУМЕТТІК ПЕДАГОГТЕРДІ
ДАЯРЛАУДАҒЫ ОҚУ-ӨНДІРІСТІК ТӘЖІРИБЕНІҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ****М.Т. ЕСЕЕВА****Б.Р. КӨЛБЕКОВА**

Әлеуметтік педагогтарды кәсіби тұрғыда дайындаудың құрамдас бөліктері – педагогикалық және әлеуметтік білім берудің өзіне тән ерекшеліктерімен байланысты. Олар ең алдымен әлеуметтік-педагогикалық іс-әрекеттен туындап, жалпы педагогикалық іс-әрекетпен салыстырғанда анық көрініс береді. Біріншіден, іс-әрекеттің мақсатына орай, педагог өткен ұрпақ

өкілдері жинақтаған білімді беру процесін жүзеге асырса, әлеуметтік педагог адамды әлеуметтендіруге көмегін тигізеді. Екіншіден, педагогтың іс-әрекетінің объектісі болып мектеп жасындағы бала ұсынылса, әлеуметтік педагогтың объектісі – әлеуметтендіруді бастан өткізетін адам болып саналады. Үшіншіден, білім беру мен тәрбие педагогикалық іс-әрекеттің қызметтері

болып табылса, әлеуметтік педагогтың негізгі қызметтері бірнешеуі: диагностикалық, болжам жасаушылық, тәрбие беру, профилактикалық, ұйымдастырушылық, реабилитациялық, сараптамалық. Төртіншіден, педагогтың жұмыс орнына тек білім беру мекемелері жатқызылса, әлеуметтік педагог салаларына қарай түрлі мекемелерде жұмыс істей алады: білім беру жүйесінде, отбасы мен балаларға әлеуметтік көмек беру орындарында, ПМ мекемелерінде, тұрғындарды әлеуметтік қорғау жүйесінде, т.б.

Ағылшын ЖОО-дары практиканың оқытушылармен және агенттік мамандарымен бірлесіп құрастырылған арнайы оқу жоспарларын жасайды және оған төмендегі элементтерді біріктіреді:

- оқытудың арнайы мақсатын анықтайтын мазмұны және оның ақырғы қорытындылары;

- агенттіктер мен студенттердің үйренудегі іс-әрекетінің өзіндік үлгісіне тәуелді практиканың мақсатына жету әдістері;

- практиканттардың іс-әрекетінің жүйелілігі;

- жұмыстың түрлі кезеңдерін бағалау.

Британ зерттеушілерінің ұйғарымы бойынша, әлеуметтік жұмысты дайындауда және курсты оқыту мен практикалық сабақтарды ұйымдастыруда теоретиктер мен практиктердің ынтымақтасуы маңызды мәселелердің біріне жатады. Себебі әлеуметтік қызметкерлерді дайындайтын жоғары мектептегі бүкіл оқу процесі әлеуметтік қорғау агенттіктерімен ынтымақтасу мен серіктестікке негізделеді.

Ұлыбританияда жұмыс орындарын беруді әрбір ЖОО-да құрылатын өндірістік практиканың комиссиясының өкілі үйлестіреді. Комиссияның құрамына оқытушылар, студенттік топтардың тьюторлары, әлеуметтік қорғау агенттіктерінің қызметкерлері, мүдделі жақтың (ерікті ұйымдардың, жергілікті билік органдарының және т.б.) өкілдері енгізіледі.

1-кесте. Ұлыбританияның әлеуметтік факультеттері студенттерінің өндірістік практикасындағы үйлестірушілер

Практикалық оқудағы серіктестер		
Оқу мекемесіндегі практиканы үйлестіруші (үш мәрте кездесу, дайындық, болу, жанжалды шешу, сапаны қамтамасыз ету)	Студент (бақылау, жұмыс істеу, портфолио, тапсырманы орындау)	Ұйымдағы практиканы үйлестіруші (үш мәрте кездесу, апта сайынғы үйлестіру, істелген жұмысты бағалау, бақылау мен портфолио)

Ұлыбританиядағы мамандарды дайындауда практикалық іс-әрекетке көп көңіл бөлініп, оқу орындарындағы жетекшілердің жоғары дәрежеде мамандандырылған және тәжірибелі әлеуметтік педагог немесе әлеуметтік қызметкер болуы талап етіледі. Әлеумет-

тік жұмыстың практикалық жұмысын жүргізуге жауапты педагогтарға қойылатын талаптар мынадай жайларды қамтиды:

- теорияны, дағдылар мен құндылықтарды оқыту практика кезінде негізге алынуы тиіс;

- студенттер кем дегенде 200 күн практикалық жұмыспен және тәжірибе жинақтаумен айналысуы керек;

- әрбір студент практикадан кейін заң шығаратын негіздерді қайта қараумен бірге әлеуметтік жұмысқа қатысты кем дегенде екі практиканың тәжірибелерін қолдана білуі керек; кем дегенде екі клиент топтарына қызмет көрсете білуі қажет (мысалы, ата-ана қамқорлығынан айырылған балаларға және ақыл-ойының дамуы кем балаларға).

Осылайша, әлеуметтік жұмыстың оқытушысына қойылатын талаптар екі мөлшерді қамтиды: теориялық дайындықты және осы саладағы практикалық іс-әрекет жүргізудегі тәжірибені. Әлеуметтік жұмыстың оқытушыларының дайындығын зерттей келе, Ш. Рамон аталған бағыттың қиындығы ретінде әлеуметтік жұмыстағы екі ұштылықпен байланысты құндылықтардың, білім мен дағдылардың арасындағы сәйкестіктерді жоғары дәрежеде қамтамасыз етудің қажеттілігін атап көрсетеді. Сондықтан ол «адамдарды қолдау көрсетуге лайықты немесе ол оған тұрарлық емес деп бөлетін әлеуметтік нанымнан, қалыптан бас тартуға дайын» оқытушылар керек деп тұжырымдайды [1].

С. Слимман «Последствия партнерства в высшем образовании в области социальной работы» деген еңбегінде теоретиктер мен практиктердің әріптестігінің қорытындысын былайша анықтайды:

- академиялық қызметкерлер мен агенттіктердің арасындағы өзара түсіністіктің шүбәсіз күшеюі;

- оқытудың практикаға неғұрлым сәйкес түрде жүргізілуі;

- практиктердің теориялық мәселелер жөніндегі ақпараттары кеңейе түсті;

- әріптестердің өз тәжірибелерімен бөлісуі оқыту процесінің

тиімділігінің артуына өз ықпалын тигізетіні сөзсіз;

- әріптестік инновацияны түсіну мен оны жүргізуді тездетеді;

- студенттердің практикалық және теориялық тұрғыдағы мамандануы сөзсіз артты [2].

Ұлыбританияның көптеген өзге ЖОО-дарындағыдай, әлеуметтік қызметкерлерді дайындауға маманданған Кент университетінің оқу жоспарында бірінші оқу жылында әлеуметтік қорғау мекемелерінде 10 күндік практикалық оқыту, ал екінші жылда белгіленген университеттің ережесіне сәйкес, студенттің қажетіне (пайдасына) байланысты және оның мүддесін, қабілеті мен әлеуметтік-мәдени мұқтажы ескере отырып, аталған географиялық аумақта 100 күндік мамандыққа баулу практикасын өткізу қарастырылған [3].

Ұлыбританияның ЖОО-да оқу жылы қазан айында басталып, әрқайсысы 810 аптадан тұратын триместрге бөлінеді. Жазғы демалыстардың ұзақтығы – төрт ай, яғни, 1 маусым мен 30 қыркүйектің аралығы. Болашақ әлеуметтік қызметкерлердің сабақтарының негізгі түрлеріне лекциялар, семинарлар, лабораториялық жұмыстар, сонымен қатар тьюториалдар (тьютордың студентпен аптасына бір рет сабақ жүргізуде қолданатын оқытудың тұлғалық-топтық әдісі) жатады. Ұлыбританиядағы болашақ мамандардың практикалық іс-әрекетіне ерекше мән берілетіндігі белгілі. Бұл ретте осы мәселені қарастырған М. Доэлдің, С. Шадлоудың мәліметтерін келтірер болсақ, мысалы, 2 жылдық курс бойынша әлеуметтік жұмыс бойынша диплом алу үшін бірінші оқу жылында практикаға 5 айдың (қазан-ақпан), ал екінші жылда 6 айдың (ақпан-шілде) бөлінетіні дәлел [4]. Әлеуметтік жұмыс бойынша өндірістік практиканы ұйымдастыруға тән ерекшелікке: тьютор – студент – нұсқаушы негізіндегі үш

тараптық келісімнің, еңбек шартының жасалуы жатады. Бұл оған жауапты үш қатысушының міндетті ресми құжаты болып саналады. **Келісім әлеуметтік қызметтің жалпы ерекшеліктерімен қатар, оның арнайы бағыттарының өзгешелігінің мазмұны мен ұйымдастыру жағын бейнелейді.**

Ұлыбританияның түрлі оқу орындарында (*Бирмингем, Уорвик, Шеффилд университеттері мен Лондон экономика мектебінде*) жасалған келісімдерді талдау барысы көрсеткендей, олардың барлығында да өндірістік практиканың талаптары мен мақсаты нақты айқындалып, студенттерді дискриминацияға қарсы саясатты жүргізуге тартудың тәсілдері белгіленген. Келісім студенттің соған сәйкес құқықтық негізді әдіс-төмесін меңгеруіне мүмкіндік береді. Онда студенттің жұмысын басқарудың мазмұны мен әдістері, сондай-ақ жұмыс күнінің ұзақтығы, еңбекті есепке алу және практиканы бағалау тәсілі анықталған. Оқу орнын жақсы бітірген студент екі түрлі куәлікке: мамандық бойынша сертификат (барлық елдерге жарайтын құжат, оның негізінде студент Ұлыбританияның мамандығына сай көптеген мекемелерінен жұмыс орнына ие болады) және дипломға (мүмкін магистр дәрежесі бойынша) ие болады. Әлеуметтік қызмет бойынша агенттіктердің еңбек ету дағдысын меңгерген бітірушілер практикалық дайындықтың соңғы кезеңіне – таңдаған арнайы бағыты бойынша жұмысқа кірісе алады. Алайда тар сипаттағы мамандықтан бұрын, әрбір студент негізгі бағыттарды игеруі қажет. Біздің зерттеуіміздің шеңберінде төмендегі негізгі бағыттарды бөліп көрсетудің мәні айрықша:

- Отбасымен әлеуметтік жұмыс практикасы. Отбасы балалар мен ересектердің өміріне үлкен ықпалын тигізеді. Сондықтан әлеуметтік қызметкер үшін отбасылық өмірдің ерекшелігі мен

онда жұмыс істей білудің қажеттілігі зор. Бұл салада ең алдымен әріптестік идеясы жүзеге асырылады. Өмірде барлық отбасылар әртүрлі тіршілік етеді, әрқайсысының бірегей өзгешелікке ие өзіндік мәдениеті болады. Сол себептен практиканттың мұны түсінуі мен әрбір отбасындағы қарым-қатынас тәртібін ескеруі өте қажетті жайт, өйткені сондай жағдайда ғана жұмыс табысқа жетеді.

- Мәдени жетіктік практикасы. Бұл бағыттағы жұмыс тиімді жүруі үшін студенттің өзінің мәдени бастауын сезінуінің қажеттілігі зор. Сонда ғана ол мәдени жетіктік абсолютті сапа еместігін, мәдениеттің таңқаларлықтай бірнәрсе емес, тек белгілі бір топтарға, таптарға, нәсілдерге тән екенін жете түсінуге қол жеткізеді. Мәдени жетіктік – бұл мінез-құлықтың, қалыптар мен стратегияның үйлесіп, мәдени орта жағдайында индивидумдардың, ұйымдар мен жүйелердің тіршілік етуі. Студент практикалық дайындық процесі кезінде мәдени жетіктіктің басқаның мәдениетін меңгерумен қатар, оның клиенттердің, топтардың, қауымның мәдени ортасына сәйкес келетін практикалық дағдыларға бейімделу екенін түсінуі тиіс [5].

- Құқықтық хабардарлық бойынша практика. Англиядағы әлеуметтік жұмыс бойынша жүргізілетін практикаға 37 заң қатысты. Олардың мазмұны тұрмақ, атының өзін студенттің есте сақтауы қиынға соғады. Сонымен бірге нақты көрсетілмеген құқықтық кеңесті ұғудың, қандай да болсын кеңестің болмағандығынан да ауыр екені анық. Теориялық оқу процесі кезінде игерілген білімді соған сәйкес практикасыз қолданудың да қиындығы белгілі. Сондықтан үйрену кезінде қандай да бір нақтылы жағдай қарастырылып, оны талқылау процесі барысында пайда болған сұрақтар талданады, ал оған жауапты

студент соған сәйкес заңдардан табады. Білімді жақсы меңгеру үшін, егер ол өмірден алынған нақты мысалдармен байланысты болса және оны студент пайдалана алса, жоғары нәтижеге жетуге болатыны сөзсіз. Болашақ маман үшін ең маңыздысы, оның нені білмейтінін және қай кезде және қашан қосымша құқықтық көмек пен сараптама үшін кімге сүйену керектігін түсіне білуі. Бұл үшін оның клиентпен (отбасымен, қауыммен) заң шеңберінде жүзеге асыратын нақтылы жұмысының практикалық мақсатын анықтауы, содан кейін осы заңды, оның түсініктерін, керек болса кеңес беруді игеруі қажет [6].

- Зерттеу бағыты бойынша практика. Ұлыбританияда студентті теориялық дайындық негіздерін игеру процесінде, сондай-ақ практика кезінде ғылыми жұмысқа тартуға көп көңіл бөлінеді. «Зерттеу бағыты» деген ұғым практикада екі сипатта: студент қазіргі заманғы ғылыми білімді қолданғысы келгенде, оның нәтижелерін өзінің іс-әрекетіне ендіруге қызығушылық танытқан кезде және ол зерттеу жұмысын өзі жүргізіп, оның мақсатын, процесті ұйымдастыру мен жүзеге асыруды іске асыра отырып, қорытындыларға баға берген жағдайда көрініс табады. Бұл екі жай студенттің практикалық дайындығында түрлі амалдарды, әдістер мен мазмұнды талап етеді.

Зерттеу бағыты бойынша практика – әлеуметтік жұмыс саласында магистр дәрежесін алу үшін мамандарды дайындаудың ерекшелігі. Осы орайда Уорвик университетінің тәжірибесі қызықтырады. Бұл оқу орнының қолданбалық әлеуметтік зерттеулер кафедрасы оқу бағдарламасының мониторингі мен менеджментіне қатысатын, сондай-ақ магистр дәрежесін алу үшін диссертация қорғауды дайындау үшін практиканы жүргізу мақсатымен өзінің жергілікті агенттіктерін беретін Ковентри, Уор-

вик, Орталық графтықтың түрлі әлеуметтік ұйымдары мен қызметтерімен әріптес ретінде жұмыс істейді. Барлық жұмыс «Балалар туралы қамқорлық» және «Қоғамдық қамқорлық» деген екі сала бойынша жүргізіледі. Лондонның Гоулдсмит университеті клиенттердің әртүрлі топтарын екі бағыт бойынша: балалар туралы қамқорлық және психикалық денсаулық жөнінде практикалық үйретуді жүргізеді [7].

Ұлыбританиядағы Кент университетіндегі әлеуметтік қызметкерлерді даярлау жүйесінде практиканың салалануы өркендесе, ал Қазақстанда жүзеге асырылмағандығын, жіктелмей тұтас ұйымдастырылатындығын аңғаруымызға болады.

Практикалық сабақтар 15 тақырып бойынша жүргізіледі. Алғашқы бесеуі тікелей университетте оқытылып, ол «Практика негіздері» деген курсты құрайды. Ал алты тақырып – «Агенттіктердегі әлеуметтік жұмыстың практикалық дағдылары» жұмыс орындарында жүргізіледі. Қалған тақырыптар әлеуметтік агенттіктердегі жұмысты жетілдіруге арналып, студенттің өзінің практикалық іс-әрекеті мен тұтастай алғандағы агенттіктердің жұмысына ой жүгіртіп, қорытынды жасауға бағытталады.

Практикалық дайындықтың барлық тақырыптарын егжей-тегжейлі қарастыру осы тақырыптарды игеру процесі кезінде тірек болатын негізгі бағыттарды бөліп көрсетуге мүмкіндік береді. Бұл сабақтардың барлығы әлеуметтік қызметтегі практикалық дағдыларды меңгеруге арналған.

М. Пейн әлеуметтік қызметкерлерді дайындаудың оқу жоспарының жалпы және арнайы бөліктерін, оның мазмұны мен құрылымын қарастыра келе, әлеуметтік жұмыстың бес негізгі қызметін анықтап, оларды бір ғана сапаға – практикалық бағыттылыққа біріктірді. Бірін-

ші қызмет – терапевтік: әлеуметтік қызметкер адамға барлық әлеуметтік аурулар үшін терапевтік ем көрсетуі тиіс. Екінші – саяси. Әлеуметтік қызметкер адамдарды өзара іс-әрекет жасауға, олардың өздеріне және қоғам өміріне қажетті өзгерістерді жүзеге асыруы үшін түрлі ұйымдарға көмек беруге үйретуі қажет. Үшінші қызмет – әлеуметтік қызметтер көрсету, адамдардың қоғамдағы мәртебесіне қарамастан олардың мұқтаждықтарын түсіне білу. Төртінші – осал адамдарды қорғау және қоғамды отбасына, топтарға, қоғамдастыққа және т.б. зиянын тигізуі мүмкін күдікті адамдардан сақтау. Бесінші, өте маңызды қызмет – адвокаттық; әлеуметтік қызметкер өзінің клиенттерін қорғайды, кез келген сатыда олардың мүддесін білдіреді [8].

ӘДЕБИЕТТЕР

1. Рамон Ш.. Подготовка преподавателей // Обучение социальной работе: преемственность и инновации / Под ред. Ш. Рамон и Р. Сарри; Пер. с англ. под ред. Б.Ю. Шапиро. – М.: Аспект Пресс, 1996. – 157 с.
2. Sleeman, S. Results of partnership for social work education // Educating for social work: arguments for optimism / Sleeman, S. – UK, 1996.
3. http://www.kent.ac.uk/studying/undergrad/subjects/social_work.html; http://www.dundee.ac.uk/undergraduate/courses/social_work.htm
4. М. Дюэл, С. Шадлоу / Обучение социальной работе: преемственность и инновации / Под ред. Ш.Рамон, Р. Сарри; Перевод с англ. Под ред. Ю.Б. Шапиро. – М.; Аспект Пресс, 1996. – 157 с. С. 71-72.
5. <http://www.sussex.ac.uk/Units/publications/ugrad2008/subjects/Social%20work/17141>
6. <http://www.edgehill.ac.uk/study/courses/social-work#details>; <http://www.glam.ac.uk/course/details/686/133>
7. <http://www.gold.ac.uk/ug/ba-social-work/>
8. Пейн М. Теория современной социальной работы. – М., 1997.

РЕЗЮМЕ

В статье рассматриваются особенности учебно-производственной практики в подготовке социальных педагогов Великобритании.

ҚАЗАҚШАНДАҒЫ

The article deals with the peculiarities of organizing practice in the process of training social workers.